

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

Пономаренко Марина Ігорівна

УДК 821.111-1.09(73)''196''=111

**Проблема ідентичності в романі трилері Ореста Стельмаха «The boy
who stole from the dead»**

035- Філологія
035.04 Германські мови та
літератури (переклад включно) - англійська

Автореферат
магістерської роботи на здобуття
ступеня магістра філології

Миколаїв – 2019

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі англійської філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
СТАРШОВА Оксана Олександрівна,
завідуюча кафедрою англійської філології,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Захист відбудеться 26 червня 2019 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні атестаційної комісії Чорноморського національного університету імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

В будь-які часи актуальними залишаються теми, що пов'язані з пошуком людиною себе, свого призначення, своїх предків та духовного та соціального зв'язку із ними тощо. В нашу епоху культурного різноманіття дані теми постають гостріше, ніж зазвичай, адже роки переселень, обміну культурними знаннями, перемішування соціумів та їх культур призвело до того, що народи та народності почали відчувати недостатньо можливостей розкрити свої культурні цінності та звичаї в усьому міксі та різноманітті існуючих соціумів. Тема пошуку ідентичності особливо яскраво проявляється не лише у вигляді особистих роздумів осіб, але й пошуку в колі цілих народів, що намагаються зберегти свої традиції та звичаї на теренах певної території, або передавати їх своїм представникам по всьому світу.

Дані пошуки не залишаються без уваги і у представників літератури та інших видів творчості. Особливо яскраво теми пошуку ідентичності підтримують письменники та поети, які самі змушені були покинути території держав, в яких народились, або з якими асоціюють себе. Деякі відчують поклик предків та зображають пошуки через призму героїв, які народились на територіях проживання батьків або прадідів письменників. Проблеми національної та суспільної ідентичностей активно досліджуються в наш час та спонукають до роздумів науковців, літературознавців, психологів, культурознавців та навіть політиків. Національна ідентичність є темою численних філософсько-культурологічних есе, написаних останнім часом такими мислителями як М. Асурменді, Х.М. Бенейто, Г. Буено, Х. Варела, Турецькою Х.І. та іншими. Для нас особливо цікавими є погляди письменників та літературознавців на дану тему та проблему. Адже, як і будь-яке мистецтво, література відображає проблеми суспільства та нації загалом, піднімаючи на поверхню гострі теми та маючи на меті змінити ситуацію або дати зрозуміти на прикладі героїв, як реагує на дані проблеми населення, яке живе у даному суспільстві.

Не винятком є і американський письменник з українським корінням Орест Стельмах, який намагається розкрити тему ідентичності за допомогою власних творів, герої яких перебувають у постійному пошуку, або активно борються за збереження власної національної, етнічної та соціальної ідентичностей. Можливо саме американське громадянство та загальновідома мультикультурність вищезазначеної країни призводить до активного пошуку та втілення автором різноманітних можливих видів ідентичності. Задля привернення уваги вибагливого читача та за власними вподобаннями Орест Стельмах пише саме в жанрі роману-трилеру, що є дуже актуальним в наш час. Основні риси, як от перебіг подій в екзотичних місцевостях, постійна напруга, яка іноді пронизує повністю весь твір, не маючи визначеної кульмінації, певна таємничість та присутні в творі загадки та їх розслідування простежуються в кожному романі автора. Окрім того, автор постійно використовує теми України та української культури, історичні моменти держави, адже саме українцями були предки американського автора Ореста Стельмаха.

Завдяки аналізу видів ідентичності маємо змогу проаналізувати їх прояви і у романі-трилері Ореста Стельмаха “The Boy Who Stole from the Dead”.

Відтак, **актуальність** роботи полягає в її розкритті проблем пошуку та становлення ідентичності в сучасному світі, де панують мультикультурність та багатонаціональність. Держави-гіганти, що прихистили під своїм дахом величезну кількість жителів з різноманітними культурами та традиціями також стикнулись з проблемою ідентифікації членів спільнот однієї й тієї ж держави, які намагаються виокремити себе від загалу. Робота допомагає на прикладі роману Ореста Стельмаха розкрити основні причини та прояви проблем ідентичності жителів супільств нашого часу (в основному соціальної та національної).

Мета роботи: Мета роботи полягає в тому, щоб розглянути основний риси прояву ідентичності в романі американського письменника з українським корінням Ореста Стельмаха в аспекті розкриття ним даних рис на базі головних та другорядних героїв роману та подій, пов’язаних із ними. Також розкрити основні риси трилеру як окремого жанру та історію його походження та дослідити відображення цих рис у романі Ореста Стельмаха.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- дослідити поняття трилера в літературі;
- розглянути та проаналізувати причини та час його появи як окремого жанру;
- створити уявлення про автора роману Ореста Стельмаха;
- виявити основну проблематику творчості Ореста Стельмаха та причини її зв’язку з темою ідентичності;
- дослідити фабульну множинність та композиційну структуру трилеру на прикладі роману Ореста Стельмаха «The Boy Who Stole from the Dead»;
- розглянути вплив трилеру на емоційно-психологічний стан читача;
- дослідити різновиди ідентичності на прикладі уривків із роману Ореста Стельмаха «The Boy Who Stole from the Dead».

Об’єктом дослідження стали життя та творчість американського письменника українського походження Ореста Стельмаха та його роман-трилер «The Boy Who Stole from the Dead», яка донині не була широко досліджена та проаналізована на теренах України.

Предмет: основні творчі та художні тенденції, мотиви та образи у творчості письменника. Особлива увага приділяється принципам його індивідуального зв’язку із темою пошуку ідентичності.

Матеріалом дослідження є роботи, присвячені аналізу трилера як жанру літератури, а саме Manner Olivia "What's Mystery, Suspense and Thriller Genre?", Patterson James "Thriller", Saricks Joyce G. “The Readers’ Advisory Guide to Genre Fiction”, література щодо теми ідентичності як от Erikson Erik “Identity: Youth and Crisis”, Шелупахіної К. М. «Феномен культурної ідентичності в контексті сучасної філософської антропології», Сміт Ентоні Д. «Національна ідентичність» та інших.

Методи: Для більш послідовного досягнення поставленої мети, розкриття об’єкта та суб’єкта дослідження застосовуються такі методологічні підходи: для визначення ролі та місця творчого доробку письменника, специфіки тем і мотивів його творів в американській літературі – історико-культурний аналіз. У

роботі використано як основні методи дослідження соціологічний метод – дозволяє проводити аналіз літератури у зв'язку з суспільними умовами, що мали вплив на Ореаста Стельмаха та його творчість, історико-культурний метод – спрямований на вивчення зв'язку літературного твору з культурними явищами України, Аляски та материкової Америки тощо, мікроаналіз – спрямований на детальне дослідження фрагментів роману задля проведення паралелей у використанні видів ідентичності автором, біографічний та історико-літературний коментар для встановлення основних векторів формування ідейної бази письменника Ореста Стельмаха та зв'язку його творів з Україною та темою ідентичності загалом.

Наукова новизна: у роботі досліджено тему ідентичності в романі Ореста Стельмаха «The Boy Who Stole from the Dead», який не був широко розглянутий на теренах України.

Практична цінність: робота може бути використана у контексті курсу «Американської літератури» у вищих навчальних закладах.

Структура та обсяг роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 80 сторінок. Текст роботи становить 75 сторінок. Список використаних джерел містить 79 позицій, з них 32 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **Вступі** дається загальна характеристика роботи, обґрунтовується актуальність і наукова новизна обраної теми, аналізується стан її розробки, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження, його теоретико-методологічні засади, вказується практична цінність дослідження, містяться відомості про структуру, зміст й обсяг магістерської роботи.

Перший розділ роботи «**Поняття трилера в літературі та особливості його впливу на читача**» містить два підрозділи. У **підрозділі 1.1. «Поняття трилера та його історія як жанру літератури»** було детально розтлумачено поняття трилер, до якого належить досліджуваний нами роман Ореста Стельмаха, виявлено шляхи становлення цього жанру та історична основа, що сприяла цьому. Було наведено приклади літературних творів жанру трилер, їх відмінність від детективів та схожість із творами пригодницької літератури. Також аналізовано причину сюжетної різноманітності романів даного жанру, а також їх актуальність. Історія трилера пройшла довгий шлях від усної народної творчості до виокремлення його у самостійний жанр. Основним є те, що він був невід'ємною частиною творів, які несли емоційну напругу і завжди мав на меті вплинути на стан читача. З часом, попередні риси готичності в трилері стали більш розмитими, але основні характеристики все ж залишились присутніми. Основними рисами трилера є саме гостросюжетність та словесний вплив на емоції читача, однак ознаки трилера можуть зустрічатись і в творах інших жанрів. Типові вищезазначені риси загалом прослідковуються у будь-якому літературному творі-трилері, в тому числі і романі американського

письменника українського походження Ореста Стельмаха “The Boy Who Stole from the Dead”, який є наслідувачем жанру трилер в американській літературі.

У підрозділі 1.2. «*Фабульна множинність та композиційна структура трилеру на прикладі роману Ореста Стельмаха «The Boy Who Stole from the Dead» та їх вплив на емоційно-психологічний стан читача*» виділено основні деталі та причини фабульної різноманітності та композиційної структури трилера загалом. Основною частиною підрозділу є саме аналіз основного завдання трилера, а саме вплив на емоційно-психологічний стан читача під час прочитання ним роману жанру трилер. Однією з головних задач трилера є створення напруги для того, хто сприймає текст, виведення певних емоцій, почуттів, після яких відбувається розрядка, «катарсис». При чому напруга може бути різноманітною, залежно від основної тематики твору.

Створення напруги, як вже було зазначено, відбувається за допомогою словесного моделювання та підбору лексики, що найчастіше впливає на асоціативний ряд читача, викликаючи у нього негативні емоції, пов'язані з досвідом, який людина отримала особисто або за допомогою спостереження за світом навкруги.

Трилер за своїми функціями в сенсі впливу на людину виступає і оповіддю, і пригородою, і казкою, і розслідуванням. Але, певно, найважливішою функцією трилера для читача є саме розважальна. Завдяки тематичному та сюжетному різноманіттю трилером можуть захоплюватись люди абсолютно різного віку, професій та вподобань. Кожен читач знайде в трилері те, що цікаве саме йому, що задовольняє саме його психічні та інтелектуальні забаганки.

Таким чином, можемо вважати, що трилер як жанр є композиційно та фабульно різноманітним. Це допомагає автору влучно та вільно обирати шляхи впливу на читача та за допомогою цього втілювати основну функцію трилера – нести емоційну напругу та змінювати психологічний стан особи під час читання нею твору. Роман же Ореста Стельмаха відповідає завданню автора та його бажанню створити фабульно різноманітний твір, що буде відповідати традиційній композиційній структурі трилеру.

Другий розділ – «Ідентичність як основна тема роману Ореста Стельмаха “The Boy Who stole from the Dead”» – складається з трьох підрозділів. *Підрозділ 2.1. «Ідентичність та її різновиди»* проаналізовано основні різновиди ідентичності за класифікацією дослідників Мадей Н.М. та Євтуха В.Б. Магістрант в ході аналізу робить висновок, що поняття ідентичності є дуже складним та розкриває багатогранність процесу сприйняття світу, який також є структурою нестабільною та специфічною. Пізнання та ідентифікація особистості насамперед має на меті досягнення гармонійного психологічного розвитку особистості та її бажання досягти балансу. Проживання у суспільстві, яке включає в себе складні політичні, громадянські, релігійні та етнічні процеси не може не відобразитися на пошуках людиною себе та свого місця у світі. Так само можливе і відокремлення себе від суспільства, або й самого невеликого суспільства від ширшого загалу. Така реакція прослідковується, наприклад, у спільнотах іммігрантів, що проживають на території великих держав, а от розлади ідентичності часто зустрічаються у

дітей іммігрантів, що були народжені вже на теренах нової для їх батьків держави, але їх оточення складається з міксу представників різноманітних націй та етносів. Всі ці характеристики та риси призводять до розподілу ідентичності на безліч видів та категорій, що приймають безпосередню участь у формуванні або руйнуванні людини як сталої особистості.

У **підрозділі 2.2. «Ідентичність національна та етнічна»** магістрант розглядає тему ідентичності та її важливість для становлення особистості. Особливо актуальними є ідентичності національні та етнічні. Саме вони допомагають розкривати проблеми сучасного мультикультурного суспільства та пошуки, до яких воно призводить. Надається детальна класифікація національної та етнічної ідентичностей, імена дослідників, аналізується вплив пошуку ідентичності на членів спільноти, проводиться паралель з романом Ореста Стельмаха *“The Boy Who stole from the Dead”*.

У **підрозділі 2.3. «Орест Стельмах – автор роману “The Boy Who stole from the Dead”»** було проведено біографічний аналіз життя та творчості американського письменника з українським корінням Ореста Стельмаха. Було представлено факти із життя письменника, а також проведено синтез впливу життєвих обставин на написання автором творів. Виділено основні теми та мотиви у творчості Ореста Стельмаха, надано назви романів-трилерів, написаних автором у короткий період творчості (письменник розпочав кар’єру у доволі зрілому віці). Безсумнівно, походження з родини емігрантів, що прибули до США з України мало прямий вплив та формування світогляду та творчості автора. Натхненний пошуками свого призначення Стельмах поринає у теми ідентичності та процесу ідентифікації. Особливо цікавими для нього виявляються етнічні та національно-культурні мотиви. Орест Стельмах пише про те, з чим стикнувся сам, а також привертає увагу до тем культури та історії України та її проблем, як от Чорнобильська катастрофа і її наслідки.

Третій розділ – «Зображення пошуків та втілень ідентичності в романі Ореста Стельмаха “The Boy Who Stole form the Dead”» присвячений основному завданню всієї магістерської роботи, а саме повному аналізу роману Ореста Стельмаха на наявність у ньому рис пошуку ідентичності героями твору. За допомогою використання класифікації, що була детально розглянута в попередній розділах роботи було доведено, що теми ідентичності та її пошуку дійсно проходять крізь творчість вищезазначеного американського письменника з українським корінням. Було зібрано докази втілення ідентичності на прикладі життя конкретних персонажів роману: Боббі, Наді, Сімьоновича, Боднара, Карела та інших, що свідчить про актуальність досліджуваної теми для сучасного суспільства в часи мультикультурності та етнічного різноманіття. Головні та другорядні герої трилеру стали вдалим прикладом уособлень ідентичності національної, соціальної, групової, соціокультурної та політико-громадянської. Автор вдало зобразив мікс культур та етносів на території декілької держав чим допоміг ще глибше проникнути у тему ідентичності, пізнання себе, своєї культури, звичаїв та важливості їх для здорового функціонування суспільства та сучасного світу загалом.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі запропоновано практичне розкриття теми ідентичності в романі-трилері американського письменника з українським корінням Ореста Стельмаха “The Boy Who Stole from the Dead”, яка донині не ставала окремим об’єктом дослідження у літературознавстві на базі поєднання літератури та психології.

Ми дійшли до висновку, що роман Ореста Стельмаха “The Boy Who Stole from the Dead” є яскравим прикладом, в якомусь сенсі, типового роману-трилера. Для того, щоб надалі розібрати основи для написання роману, що розкриває тему ідентичності, та його зв’язок з життям Ореста Стельмаха ми перш за все розглянули основні риси роману-трилера та ті особливості, що відрізняють його від літератури інших жанрів. Дослідили, що історія трилеру пройшла довгий шлях від усної народної творчості до виокремлення його у самостійний жанр. Основним є те, що трилер в свій час був невід’ємною частиною будь-яких інших творів, що несли емоційну напругу, і завжди мав на меті вплинути на стан читача, наприклад, пригодницького роману, детектива тощо. Вважається, що саме від готичного роману веде свій початок трилер як окремий жанр літератури. З часом, риси готичності в трилері стали більш розмитими, але основні характеристики все ж залишились присутніми.

Було визначено, що основними рисами трилера є гостросюжетність та вплив на емоції читача за допомогою гри слів та словесного передання напружених картин та подій, однак ознаки трилера можуть зустрічатись і в творах інших жанрів. Типові вищезазначені риси загалом прослідковуються будь-якому літературному творі-трилері, в тому числі і романі американського письменника українського походження Ореста Стельмаха “The Boy Who Stole from the Dead”, а отже при детальному розгляді прикладів із твору ми дійшли висновку, що роман дійсно жанрово є трилером.

Рівень напруги в творі зростає разом з перебігом сюжету книги та з самого початку, з найпершої сторінки вдарив по почуттях читача. “The Boy Who Stole from the Dead” як трилер тримає в напруженні більшу частину часу і втілює основну характеристику трилера, а саме його інтенсивність, яка викликає у читача емоції швидкої подорожі на хвилях інтриг та пристрастей, що трапляються з героями роману у Нью-Йорку, Лондоні, Києві, Львові та Чорнобилі.

Далі було досліджено фабульну та композиційну різноманітність трилерів, що пов’язана з бажанням сучасних авторів йти у ногу з часом та відповідати бажанням та сучасним інтересам вибагливих читачів. Залежно від того, ким є головний герой твору, в якому часі, столітті та країні він проживає, яким є його оточення та проблема, що трапилась із ним, створюється множинність фабульних шаблонів.

Романи Ореста Стельмаха за своєю структурою та тематикою є схожими, адже майже всі вони переплітаються із такими локаціями як Сполучені Штати Америки та Україна. Для того щоб яскравіше дослідити причини та особливості романів саме цього автора коротко було досліджено і біографію американського письменника Ореста Стельмаха, що пише в жанрі трилер. Хоча його творчість неоднозначно була зустрінута критиками, а інформації про

життя та творчість вищезначеного автора існує не так багато, ми все ж дійшли висновку, що українське минуле автора знайшло відображення та пройшло червоною ниттю по всій творчості Стельмаха. Дитина імігрантів, що народилась в сім'ї українців, але відчувала себе справжнім американцем почала пошуки власної ідентичності ще змалку. Ці намагання розібратися в психології переселенців та внутрішніх правилах невеликих суспільств знайшло своє відображення і в романах Ореста Стельмаха. При тому він вправно вміє залишатись сучасним завдяки вдалому жанровому вибору – творчості у вигляді романів-трилерів.

Після цього ми розглянули, чим саме є ідентичність, чому виникає жага до її пошуків, якими є її розлади та декілька поглядів на її класифікацію. Саме за нею надалі було проведено аналіз роману Ореста Стельмаха “The Boy Who Stole from the Dead”. Найбільшу увагу слід приділити саме ідентичності національній та етнічній. Перш за все, тому що саме ці два різновиди найбільш яскраво відображають пошуку сучасного суспільства, в тому числі і у досліджуваному романі.

Варто зазначити, що національна ідентичність є темою численних філософсько-культурологічних есе, написаних останнім часом такими мислителями як М. Асурменді, Х.М. Бенейто, Г. Буено, Х. Варела, Е. Уріарті та інші. Для нас особливо цікавими є саме погляди письменників та літературознавців на дану тему та проблему. Адже, як і будь-яке мистецтво література відображає проблеми суспільства та нації загалом, піднімаючи на поверхню гострі теми та маючи на меті змінити ситуацію або дати зрозуміти на прикладі героїв, як реагує на проблеми населення, яке живе у даному суспільстві. Етнічна ж ідентичність дає змогу особі не тільки пізнати свою схожість з певною групою, але й свою унікальність, відмінність від інших груп ознаки. Саме завдяки спілкуванню з “чужими” групами відбувається формування етнічно-ціннісного середовища для особистості, насамперед оцінка значущості етнічної приналежності, її ролі в житті та життєдіяльності людини.

Системи чи сукупності ідентичностей особистості взаємно обумовлені з парадигмами мислення. Зсув в основній парадигмі мислення породжує зміну системи ідентичностей. Ті, хто не потрапив під вплив такого зрушення, залишаються в рамках старої системи, а ті, хто перебуває попереду більшої частини свого оточення, відчують себе «не у своїй тарілці». Таким чином, виникають конфлікти, про які йде мова і в романі Ореста Стельмаха “The Boy who Stole from the Dead”.

Саме завдяки детальному дослідженню роману Ореста Стельмаха “The Boy Who Stole from the Dead” ми вивели докази втілення ідентичності на прикладі життя конкретних персонажів, що свідчить про актуальність досліджуваної теми у сучасному суспільстві в часи мультикультурності та етнічного різноманіття.

АНОТАЦІЯ

Пономаренко М.І. Проблема ідентичності в романі-трилері Ореста Стельмаха "The Boy Who Stole from the Dead" . – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра філології за спеціальністю 035-Філологія 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно) - англійська. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Тема пошуку ідентичності є актуальною в наш час мультикультурності та національної змішаності. На прикладі роману жанру трилер Ореста Стельмаха "The Boy Who Stole from the Dead", що не є достатньо відомим на теренах України, аналізується практичне втілення пошуку ідентичності представниками сучасного світу. Американський автор українського походження вдало розкриває теми пошуку та втілення ідентичності національної, етнічної та багатьох інших переміщуючись із США до Великобританії та містичного Чорнобиля в Україні.

Ключові слова: ідентичність, Орест Стельмах, трилер, ідентичність національна, ідентичність етнічна.

АННОТАЦИЯ

Пономаренко М.И. Проблема идентичности в романе-трилере Ореста Стельмаха "The Boy Who Stole from the Dead". - На правах рукописи.

Магистерская работа на соискание степени магистра филологии по специальности 035-Филология 035.04 Германские языки и литературы (перевод включительно) - английский. - Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2019.

Тема поиска идентичности является актуальной в наше время мультикультурности и национальной смешанности. На примере романа Ореста Стельмаха "The Boy Who Stole from the Dead", который не является достаточно известным на территории Украины, проводится анализ практического воплощения поиска идентичности представителями современного мира. Американский автор украинского происхождения умело раскрывает темы поиска идентичности национальной, этнической и многих других перемещаясь из США в Великобританию и мистический Чернобыль в Украине.

Ключевые слова: идентичность, Орест Стельмах, трилер, идентичность национальная, идентичность этническая.

SUMMARY

Ponomarenko M.I. Problem of identity in the novel "The Boy Who Stole from the Dead" written by Orest Stelmakh. – Manuscript.

The thesis for the Masters Degree in Philology, specialty 035 – Philology 035.04 – German languages and literature (translation included) - English . – Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

The identity search topic is very up-to-date in our world of multiculturalism and mixed nationalities. The practical depiction of identity search made by members of modern society is analyzed based on the novel “The Boy Who Stole from the Dead” (which is not very well-known on the territory of Ukraine) written by Orest Stelmakh. American author with Ukrainian roots approaches the topic of national and ethnical identity search moving from the USA to Great Britain, and then mysterious Chernobyl in Ukraine.

Key words: identity, Orest Stelmakh thriller, national identity, ethnic identity.